

Lőrincze Lajos Erdélyben

Aligha volt népszerűbb, rendszeresen hallgatott műsora budapesti rádiónak Erdélyben Lőrincze Lajos ötperces nyelvművelő rovatánál. Értelmiségiek és „egyszerű” magyarok igyekeztek minden alkalommal meghallgatni. Olyanok is, akik mindennapi munkájukban nem vehették hasznát, mivel szakmájuk gyakorlása, hivatali munkájuk végzése közben a román nyelvet kellett használniuk. Ezek talán még jobban ragaszkodtak Lőrincze tanár úr tanácsaihoz, mivel az anyanyelvünket – ha csak tudatuk mélyén vagy családi körben is – tisztán, szépen akarták megőrizni. Mint legkedvesebb első szerelmüket. Hallgatták Lőrincze Lajost a magyar tanárok, akiknek nagy szükségük volt az eligazításaira, mivel bennük az őket körülvevő román nyelvi környezet – és a hanyagság! – egyfolytában rombolta a nyelvi örökséget. Dicsérték az ötperces „magánbeszélgetéseket” a nyelvészet professzorai, akik tudományáguk gyakorlása mellett, szinte kivétel nélkül maguk is vállalkoztak állandó nyelvművelésre.

A nyelvhelyesség őrzése, a nyelvromlás ostromozása, az élő nyelv ápolása Erdélyben mindig összefogta és nem szétválasztotta a tudományág művelőit. Erdélyben elképzelhetetlen lenne, hogy hivatásos nyelvész egyféle „fejlődést” lásson az idegen szavak fölösleges használatában, a nyelvi szennyeződésben, vagy éppenséggel – némely sajátosság okán – „önálló” nyelvként próbálja bemutatni az erdélyi, felvidéki, délvidéki magyar beszédet. A nyelvőrzés Erdélyben egyben a nemzeti önazonosság, a magyar öntudat védelme volt, és ma is az. Ezért mondta egyszer nekem Szabó T. Attila professzor, a magyar nyelvészet klasszikusa Kolozsvárott, hogy „Lőrincze Lajos egymagában felér egy szabadcsapattal”.

Tisztes örökség volt mindig, minden nemzedék számára Erdélyben a magyar nyelv gondozása, őrzése. Ezen a földön alapította meg Marosvásárhelyen, 1790-ben, Aranka György – egy jogász – a Magyar Nyelvművelő Társaságot. A következő évszázad elején Kazinczy Ferenc, a nyelvújítás legnagyobbika, erdélyi utazásairól szóló levelei egyikében ezt írta:

„Mióta Erdélybe beléptem, magyartól még nem hallottam egyéb szót, mint magyart, de egy magyarországi valaki itt is németül szóla velem, s barátaim biztatnak, ezt fogom majd mondani, mikor Erdélyt itthagynom is. Bejártam Erdélyt s kénytelen vagyok vallást tenni, hogy barátaim igazat jövendöltek: kivéven a szász földet, velem a külföld nyelvén senki nem szólott, de igen magyarul a külföld szülöttjei.”

Vajon, ha Herder is megjárta volna magát Erdélyben, akkor is megírja szomorú jóslatát a magyar nyelv közeli eltűnéséről?

Tovább kérdezek. Vajon nem lenne-e hasznosabb a magyar nyelv számára, ha a „hivatalos” nyelvvédelmet Magyarországon is erdélyi nyelvészek végeznék? Elnézést kérek a magyar nyelvtudomány művelőitől, de néhány, valóságos hősi

küzdelmet folytató nyelvművelőn kívül, hányan mennek el szótlanul a budapesti utcákon a nyelvrontó feliratok mellett, hányan vonnak vállat, ha a pesti „éneklést” hallják, a magyar hangsúlyozás szabályaival ellentétben az utolsó szót nyomják meg? Ezek voltak az én megdöbbentő tapasztalataim Budapesten! Hiszen az én székely szülőfalumban, a Kárpátok délkeleti karéjában, szebben ejtik a magyar szavakat, tisztábban beszélnek magyarul. Már-már áhítattal, ahogy Reményik Sándor kérte valamikor.

Ösztönösen szövetségést érzek minden íróban, nyelvészben vagy éppen „egyszerű” magyarban, akiknek szent az anyanyelvük, személyes sértésként fognak fel mindenféle nyelvrontást, hanyagságot. Máig bennem visszhangoznak Nemeskürty István 1992-es szavai, amelyekkel elkeseredetten panaszolta az idegen szavak fölösleges használatában tetten érhető felületességet, amely azonban – és ez az igazi veszedelem! – már-már a „korszerűség” ismérve lett, persze, bizonyos személyek számára, de ezek újságot írnak, cégtáblákat rajzolnak, döntően befolyásolják a nyelvi ízlést.

Akkor, éppen akkor Lőrincze Lajos ötpercesének nyomuk veszett az éterben. Úgy éreztem, mély fájdalommal, hogy a csapat vezér nélkül maradt.

Néhány hónap múlva nagy megnyugvással hallhattuk, hogy Lőrincze Lajos ismét szólt a rádióból. Betegségéből felépülve, szükségét érezte folytatni a küzdelmét. Sajnos, nem sokáig tehetette. Szelíd, meleg hangja hamarosan végképp elhallgatott.

De a halál nem bizonyult erősebbnek nála, hiszen újak léptek a helyére, nem tömegek, de annál elszántabbak, akik harckészséggel, éberen, felelősségérzettel folytatják Lőrincze tanár úr művét. Ez az élet erejének bizonyossága: kiteljesítik, valóban korszerűsítik a nélkülözhetetlen, drága örökséget.

Beke György